

De studie van Jozef Dupont over het dialect van Bree

De Leuvense school van Colinet⁽¹⁾ heeft zes gedrukte monografieën over dialecten van Vlaamse steden voortgebracht:

1. Ph. COLINET, *Het dialect van Aalst*. In: Leuvense Bijdragen (= LB) 1 (1896), p. 1-59, 99-206, 223-309.
2. L. GOEMANS, *Het dialect van Leuven*. In: LB 2 (1897), p. 1-76, 103-186, 219-324.

⁽¹⁾ We kunnen van een school spreken op basis van een aantal gemeenschappelijke kenmerken waardoor deze studies zich b.v. van die uit de Amsterdamse school van Te Winkel onderscheiden. Goemans was al jaren voor de publicatie van *Het dialect van Leuven*, namelijk in 1890, tot doctor in de klassieke filologie gepromoveerd en richtte in 1896 samen met Colinet, die eigenlijk oriëntalist was, maar ook in de afdeling Germaanse filologie doceerde, de Leuvense Bijdragen op. Hij heeft lessen bij Colinet gevolgd, die voor hem blijkbaar een soort vaderlijke vriend was. Grootaers is de enige van wie in de literatuur (door Pauwels 1950:8) expliciet wordt meegedeeld dat hij (in 1907) bij Colinet promoveerde. Maar Pauwels voegt daar wel aan toe dat de eigenlijke (bege)leider van het proefschrift Goemans was. Dupont was een jaargenoot van Grootaers, maar hij promoveerde na tribulaties pas in 1909. Dat de promotor en de begeleider dezelfde waren als bij Grootaers kunnen we vermoeden, maar niet verifiëren. Dezelfde moeilijkheid geldt voor het proefschrift van Grauls over Hasselt, waarvan de promotie in 1910 plaatsvond. Het resultaat van de bewerking van dat proefschrift, hoofdzakelijk door Grootaers, was klaar in 1913, maar verscheen pas in 1930. De auteurs van de twee werken die geen vormleer bevatten, de nummers 4 en 5, hebben wel met het idee gespeeld, zo een deel aan hun studie toe te voegen: zie voor nummer 4 beneden, voor nummer 5 Pauwels 1958:185-188. Nummer 6, dat zichzelf als een "directe voortzetting" van de school van Colinet beschouwde (p. VI), heeft die vormleer wel en is bovendien via de invloed van Grootaers op zijn tweede deel schatplichtig aan de jongere ontwikkeling van de Leuvense school. Nieuw is wel dat "hier uitgegaan wordt van het Westgermaanse klanksysteem en niet van de moderne klanken van het bestudeerde dialect" (p. VI). Toen Pauwels in 1923 promoveerde was Colinet al zes jaar en Lecoutere al twee jaar overleden. Vermoedelijk is zijn promotor Scharpé geweest, want Grootaers was toen nog maar assistent (en leraar).

3. L. GROOTAERS, *Het dialect van Tongeren*. In: LB 8 (1908-1909), p. 101-257, 267-353 en 9 (1910-1911), p. 1-35, 121-181. Ook separaat, 347 pagina's.
4. J. DUPONT, *Het dialect van Bree*. In: LB 9 (1910-1911), p. 193-212, 12 (1914-1920), p. 135-186 en 14 (1922), p. 33-168. Ook separaat, 208 pagina's.
5. L. GROOTAERS en J. GRAULS, *Klankleer van het Hasseltsch dialect*. VIII, 196 pagina's. Leuven 1930.
6. J.L. PAUWELS, *Het dialect van Aarschot en omstreken*. I. Tekst. XIII, 541 pagina's. II. (268) Kaarten. Tongeren 1958.

Nummer 5 was volgens het "voorbericht" al in 1913 in manuscript voltooid en nummer 6 is volgens de inleiding "een wat opgefriste en aangevulde bewerking" van het proefschrift waarmee Pauwels in maart 1923 te Leuven promoveerde. De zes studies liggen dus chronologisch veel dicht bij elkaar dan hun verschijningsjaren laten vermoeden. Colinet overleed in 1917. Alleen het werk van Pauwels is dus na zijn dood tot stand gekomen. Dat is o.a. ook te merken aan zijn kleinschalig, maar omvangrijk dialectgeografisch tweede deel. Dat is schatplichtig aan het Marburgse model dat Grootaers kort daarvoor had leren kennen en in Leuven had geïntroduceerd.

De eerste vier nummers dragen een ondertitel: "Eene phonetisch-historische studie". Die vlag dekt bij de eerste drie niet helemaal de lading, want zij bevatten naast een historische klankleer ook een vormleer, die veel meer synchronisch-beschrijvend is opgezet. Dat geldt ook voor nummer 6, dat bovendien door de behandeling van de plaats van de expletieve ontkenning *nie(t)* ook een syntactische aanloop bevat. Nummer 5, de door Grootaers bijgewerkte dissertatie waarmee de minder geduldige en sterk naar essayisme neigende Grauls al in 1910 gepromoveerd was, bevat uitsluitend een klankleer.

Nummer 4, het werk van Dupont, bekleedt in het geheel een opvallende eigen plaats. Het is het enige van de vier "historisch-phonetische studie[s]" waarvan de ondertitel met de inhoud overeenstemt, ze is in tegenstelling tot de andere slechts gedeeltelijk gepubliceerd, de publicatie van die delen is over

13 jaren gespreid, het is het enige werk waarvan het oorspronkelijke manuscript, zij het slechts gedeeltelijk, is bewaard en ook het enige waarvan we de bewerkingstechniek op heterdaad kunnen betrappen. Ten slotte is er de volgende pikante bijzonderheid mee verbonden. De nummers 3-6 zijn allemaal doctorale dissertaties geweest, maar het werk van Dupont werd in eerste instantie geweigerd⁽²⁾ en pas later als proefschrift aanvaard. De auteur promoveerde dan wel met de grootste onderscheiding.

Over Jozef Dupont (Bree 19.3.1885 – Ukkel 14.10.1961) publiceerde J.L. Pauwels in 1961 een In Memoriam dat van vriendschap en veel respect getuigt. Pauwels heeft Dupont goed gekend. Van 1929 tot 1940 waren zij collega's als leraar aan het atheneum van Elsene en van 1947 tot aan Duponts dood als lid van de Commissie voor Toponymie en Dialectologie. Pauwels karakteriseert hem als een scherpzinnig en welbespraakt man, bezeten door een "taalkundige ontdekkingsdrang", maar volledig gespeend van de ambitie om door publicatie aan zijn ontdekkingen ruchtbaarheid te geven. Daardoor is zijn bibliografie vrij beperkt. "En als hij eenmaal naar een oplossing zocht, rustte hij niet vooraleer hij die had gevonden – of menen te vinden! – (...) En had hij voor de moeilijkheid een aanvaardbare oplossing gevonden, dan borg hij zijn noten, fiches en half beschreven bladen in een lade en ... keek uit naar een nieuw raadsel waarop hij zijn speurzinn bot kon vieren" (p. 40-41). Dat heeft hij dan in een vruchtbare late periode gedaan met zijn onderzoek

⁽²⁾ Blz. 121 van het gedrukte deel, die in LB 14 (1922), p. 81 een opvallend ander uitzicht heeft (Hier begint ze met een herhaling van de titel en ondertitel van het hele werk, waarschijnlijk omdat ze de eerste pagina van een aflevering van het tijdschrift is geweest), begint met de volgende zin: "AANM. De titel-formulering van C die in dit, Juni 1908 als proefschrift voorgelegd en geweigerd, werk van 1907-8 dagtekent, werd hier bijbehouden om den oorspronk. aanleg van het, slechts fragmentarisch omgewerkt, geheel niet te diep te wijzigen." De titel waarnaar verwezen wordt luidt: "Sleeptonige rekking van onfra. *ě* gevolgd door *i*". De verdere uitleg is nogal cryptisch. Voor zover ik het begrip moet er tussen de doctorandus en zijn promotor een meningsverschil ontstaan zijn over de idg. en germ. korte klinkers *i* en *e*, het aantal klinkers dat daaruit is ontstaan en hun verdeling. Ik vind het wel kras dat zo iets tot een afwijzing van het werk kon leiden. We kunnen tussen de regels wel lezen dat Dupont dat in 1922 nog niet verteed had.

van homonymisch-synonymische schakels (“le chaînon sémantique ternaire”) in zegswijzen, maar daar kan ik hier niet op ingaan.⁽³⁾

Op p. 41 van zijn In Memoriam schrijft Pauwels: “Of hij zijn uitvoerige studie over het dialect van Bree helemaal heeft bewerkt voor publicatie, is mij niet bekend.” Maar een bladzijde verder staat in een voetnoot, die vermoedelijk is toegevoegd nadat het artikel al was geschreven, het volgende: “Het handschrift van *Het Dialect van Bree* berust nu in de bibliotheek van het Instituut voor Dialectologie te Leuven, waar het kan worden geraadpleegd. Dupont heeft al zijn geschriften en zijn boeken over taalkunde bij testament nagelaten aan de universiteit waar hij zijn opleiding had ontvangen.”⁽⁴⁾ Die boeken zijn nu al lang geïntegreerd in de taalkundige bibliotheek van de Leuvense Letterenfaculteit. Wat het handschrift betreft, dat bevindt zich samen met een doos met allerlei stukken papier met taalkundige opmerkingen en een dunne map met enkele losse bladen in het nog altijd bestaande archief van het vroegere Instituut voor Dialectologie. Het is daar bij mijn weten tot voor kort nooit geraadpleegd, ook niet door Pauwels of door mijzelf. Maar in de jongste tijd heb ik daar wel werk van gemaakt.

De doos met papieren en papiersnippers bevat mijns inziens geen gegevens die linguïstisch nog bruikbaar zijn. Uit een soort piëteit heb ik ze toch maar niet vernietigd. Anders ziet het er uit met een grote map, die een aanzienlijk deel van de dissertatie bevat. Ook in die map zaten allerlei andere papieren en snippers. Die heb ik er uit verwijderd, zodat het mogelijk werd een inventaris op te maken van wat er van het proefschrift-manuscript is bewaard en die te vergelijken met het gedrukte werk en

⁽³⁾ Enkele bibliografische gegevens daarover in de voetnoten van Pauwels' artikel.

⁽⁴⁾ Het vervolg van die voetnoot luidt: “Daarenboven heeft hij een som geld ter beschikking gesteld van jonge Leuvense germanisten die zich wijden aan taalkundig onderzoek. Een J. Dupont-prijs zal de herinnering aan dat edelmoe-dig gebaar levendig houden.” Die prijs is een aantal jaren aan pas afgestudeerde germanisten toegekend, maar als gevolg van de inflatie is hij op den duur afgeschafte.

met een stuk van een jongere geschreven versie. Deze laatste staat in onmiddellijk verband met de druk. De dunne map bleek ook enkele bladen met stukken bewerking van het oude manuscript te bevatten (Zie voetnoot 5). Wat nu volgt is het resultaat van sortering en classificatie.

Het oorspronkelijke proefschrift was, afgezien van enkele inleidende mededelingen, ingedeeld in 54 teksteenheden, die ik hier gemakshalve met Dupont paragrafen noem. Daarvan zijn de eerste zestien in druk verschenen, voor zover het controleerbaar is in sterk bewerkte vorm. Van het deel hieruit tot en met paragraaf 9 is alleen de gedrukte versie bewaard. Het bestaat uit:

- (Zonder paragraafnummer) Voorwoord, lijst met afkortingen, inleiding (p. 1-10, d.w.z. in LB 9 de pagina's 193-202).
- §§ 1-3: Eerste deel: Klankleer, Eerste afdeeling: tekst p.11-20 (= LB 9:203-212).
- §§ 4-9: Tweede afdeeling, Eerste hoofdstuk: Klinkers en tweeklanken in hoofdtonige en bijtonige lettergrepen: tekst p. 21-127 (= LB 12:135-186 en 14:33-87).

Van de paragrafen 10-26 volgt hier een synopse van het bewaarde in de drie versies: oorspronkelijk manuscript (d.w.z. de eigenlijke dissertatie), bewerkte manuscriptversie, gedrukte versie. De vijf kolommen bevatten van links naar rechts het paragraafnummer, de paginanummers van het oorspronkelijk manuscript, die van het bewerkte manuscript, die van de gedrukte versie en de plaatsing van een aantal bladen uit de eerste manuscriptversie waarvan het verso als beschrijfmateriaal voor de tweede versie werd gebruikt, in die tweede versie.

De oorspronkelijke manuscriptbladen van de paragrafen 10-16, corresponderend met de gedrukte pagina's 127-208, d.w.z. de manuscriptpagina's 97-129, zijn grotendeels bewaard. Verdwenen zijn de pagina's 102, 104, de onderste helft van 105, de pagina's 106, 120-123, 125. Dupont gebruikte zoals gezegd de verso's van de eenzijdig beschreven bladen van zijn oorspronkelijke manuscript om er zijn bewerkte, voor de druk bestemde versie van zijn werk (derde kolom) op neer te schrijven.

§	<i>Eerste ms.</i>	<i>Tweede ms.</i>	<i>Drukversie</i>	<i>Plaatsing eerste ms.-bladen in tweede versie</i>
10	97	10:1, 4, 6	127-140 (LB 14:87-100)	recto van §16, 2; 16, 2a; 16, 3; 16,1 en §23, suppl. en §22, suppl.
	98-101			
	103			
	105 boven			recto van §17, 8
	107			
11	108-111		140-150 (LB 14:100-110)	recto van §17, 1a; 17,6; 17,7; 17,5
	112-114			
12	115-118		150-161 (LB 14:110-121)	recto van §21
	119			
13	119		161-168 (LB 14:121-128)	recto van §21
14		169-179 (LB 14:129-139)		
15	124	15:12 (onder), 13-17, 17a, 18-19	179-194 (LB:139-154)	recto van §22
	126			
16	126-129	16:1-2, 2a, 3-5, 8	194-208 (LB 14:154-168)	recto van §10 en §17,3; 17,2 en 17,1
17	130-131	17:1, 1a, 1b, 2-9		recto van §18, 9a
	132			
18	132-135	18:1-2, 2a, 3-9, 9a		recto van §18, 9a en §19,1; 19,4; 19,2
19	136-138	19:1-4, 4a-c, 5, 7-8, 8a, 9-10		
20	138-139	20		
21	139-141	21		
22	141-143	22; 22 suppl.		
23	143-146	23 suppl.		
24, 24a	146-148			
25	148			
26	148			

Welke bladen dat zijn is in de vijfde kolom aangegeven. De getallen na de paragraaftekens en vóór een eventuele komma geven er het nummer van de bewerkte paragraaf aan, die na de komma dat van het bladnummer in de bewerking. Daar de bewerking in de regel langer uitviel dan de oorspronkelijke versie leverde deze laatste niet voldoende papier als beschrijfmateriaal. Daardoor bevat de bewerking ook bladen die niet uit het origineel afkomstig zijn. Hoeveel bladen dat in de afzonderlijke paragrafen van de bewerking zijn blijkt uit de getallen na het paragraafnummer en de dubbele punt in de derde kolom. Daaruit blijkt ook dat Dupont in zijn bewerkte versie nog bladen inschoof, die hij met een letter nummerde. Zo bevindt zich tussen de bladen 2 en 3 van paragraaf 16 nog een blad 2a.

Als Dupont met de bewerking van een paragraaf of een aantal paragrafen klaar was en de druk daarvan voltooid was, vernietigde hij het betreffende manuscriptdeel van de bewerking en ook het corresponderende deel van de eerste versie voor zover die niet nog als schrijfmateriaal bruikbaar was.⁽⁵⁾ Gelukkig is hij daar niet meer toe gekomen bij de tweede helft van paragraaf 15 en bij paragraaf 16. Die informeren ons over twee dingen. Ten eerste leren ze ons dat de bewerking als serieuze omwerking en als uitbreiding te beschouwen is. Er zijn vooral korte nieuwe commentaren van klankhistorische en etymologische aard in verwerkt. Ten tweede leren ze ons dat wanneer de bewerking in manuscriptvorm klaar was, Dupont niet meer in het drukproces ingreep.

Aanlopen van een tweede versie zijn er ook bij de paragrafen 17-23, waarvan overigens de eerste versie met de bladzijden 130-146 volledig is bewaard. Die aanlopen zijn nog redelijk, maar met afnemende geëlaboreerdheid uitgewerkt in de paragrafen 17-19, daarna gaat het om uiterst summiere schetsen. Dupont moet zijn bewerking van de paragrafen 17-19 in deze vorm nog niet voor drukrijp hebben gehouden. De korte rest

⁽⁵⁾ Een uitzondering vormen de drie bewaarde bewerkte bladen van §10, die zich in de dunne map bevinden.

van het eerste hoofdstuk (paragrafen 24-26 = p. 146-148) heeft hij onaangeroerd gelaten.

Dat geldt ook en vooral voor de paragrafen 27-54 = p. 149-249, die samenhangend en als een gesloten tekstmassa in de grote map zijn overgeleverd. Hiervan bestaat dus alleen het oorspronkelijk manuscript. Hier volgt er een overzicht van aan de hand van de titels die Dupont aan deze hoofdstukken heeft gegeven.

- §§ 27-35, p. 149-164 = Tweede hoofdstuk: Wijzigingen van betoonde klinkers en tweeklanken.
- §§ 36-43, p. 165-196 = Derde hoofdstuk: Medeklinkers in hoofd- en bijtonige lettergrepen.
- §§ 44-51, p. 197-235 = Vierde hoofdstuk: De klanken der toonlooze en bijtonige lettergrepen.
- §§ 52-54, p. 236-249 = Vijfde hoofdstuk: Sandhi of Zinphonetiek.

Deze hoofdstukken zijn zoals al het voorgaande aan aspecten van de klankleer van het Breese dialect gewijd. Duponts proefschrift was dus uitsluitend een klankleer en onderscheidt zich als zodanig van zijn drie voorgangers. En de auteur vond dat ook genoeg. De laatste twee letters op p. 249 zijn *D.G.* Het gaat om een zucht die de afkorting is van de formule *Deo Gratias*, die destijds in katholieke onderwijsinrichtingen ter afsluiting van een “werk van aangelegenheid” wel vaker werd gebruikt.

Heeft Dupont niet alleen in het begin, maar ook naderhand bij de bewerking, met het idee gespeeld, aan de klankleer zoals zijn voorgangers een deel vormleer toe te voegen? Daarop schijnt te wijzen dat hij op p. 11 van de druk aan de titel *Klankleer* nog een kopje *Eerste deel* laat voorafgaan, dat nooit een tweede deel als tegenhanger heeft gekregen. Dat kopje vinden we ook bij zijn voorgangers Colinet, Goemans en Grootaers. Dupont werkte dus naar hetzelfde model.

Verder dragen de hoofdstukken 2-5 precies dezelfde titels als bij zijn voorgangers. In zijn vierde hoofdstuk heeft Grootaers zijn eerste gepubliceerde beschouwingen over de Limburgs-Rijnlandse polytonie ondergebracht, hoewel er een duidelijke

discrepanctie tussen die twee bestaat, aangezien het bij de polytonie primair om hoofdtonige lettergrepen gaat. Dupont heeft deze noodoplossing van Grootaers overgenomen, maar hij was daar achteraf duidelijk ontevreden over, aangezien hij de titel van het hoofdstuk met potlood heeft doorstreept en erbij heeft geschreven: "titel te veranderen". Dat is terecht. Het hoofdstuk bestaat uit twee delen. Naast het langere eerste (p. 197-229) over de polytonie is er een korter tweede (p. 229-235) over andere prosodische verschijnselen. Het eerste deel is opvallend omvangrijker en gedetailleerder dan het corresponderende stuk bij Grootaers. Het is geschreven in een vroege fase van het onderzoek van sleopton en stoottoon in het Limburgs. Hier beschikte Dupont slechts over het kersverse stuk van Grootaers. In het Rijnland was men al wat verder, maar de eerste studies van Frings over dit onderwerp moesten nog geschreven worden. Dupont toont zich echter voortreffelijk gedocumenteerd. Dat dankte hij aan de bekende Leipzigse indogermanist Herman Hirt,⁽⁶⁾ terwijl niemand minder dan de eveneens in Leipzig werkzame Eduard Sievers "zoo goed (was) de gewonnen resultaten te onderzoeken: van zijne opmerkingen is voor meer dan een punt gebruik gemaakt" (p. 198). Dupont was namelijk na de afsluiting van zijn vierjarige studie te Leuven, maar vóór de voltooiing van zijn dissertatie nog in Leipzig gaan studeren, waar hij in het studiejaar 1909-10 zelfs de eerste lector Nederlands is geweest.

Duponts beschouwingen over de toonaccenten in het Brees zijn boeiend, maar – ik zou zeggen: uiteraard – in hun gedetailleerdheid en in hun poging tot overstructurering, waarbij zuivere klankleer en morfologie sterk door elkaar gevlochten worden, niet zeer helder. Toch slaagt hij er in, vooral met behulp van het boekje van Joseph Müller over het dialect van het Oostriparische Aegidienberg (1900), een paar grote lijnen te trekken, met b.v. de onderscheiding tussen spontane en geconditioneerde stoottoon. Overigens heeft hij enkele behaarswaardige constateringën gedaan. Zo (in afwijking van het

(6) Die voor hij naar Giessen ging zijn voornaam nog met één *n* schreef.

Tongers) de resolute karakterisering van korte vocalen voor stemloze consonant als stoottonig, met een uitzondering daarop bij tweelettergrepen voor occlusief. Verder het sleptonig karakter van de korte vocaal voor stemloze fricatief in een aantal werkwoordsvormen (*vochten, zochten, plachten, brachten, koston* 'konden' enz.) en zelfs voor stemloze occlusief (*zatten*, pret. van *zetten, pakken, trokken*), die bewijzen dat dit Zuidlimburgs verschijnsel vroeger algemener Limburgs is geweest. Of – minder verrassend – het behoud van de stoottoon in versteende datieven als *aan de gang, uit de weg(e)*. Uit alles blijkt een verbluffend goede beheersing van het historisch taalapparaat bij een twee- tot vierentwintigjarige.

Zoals uit het bovenstaande blijkt, corresponderen de eerste 129 bladzijden van het eerste manuscript met de 208 bladzijden druk. Als we aannemen dat Dupont de tekst van p. 130 tot 249 in dezelfde omvang uitgebreid zou hebben als die van p. 1 tot 129, dan zou dat een gedrukt boek van (208 : 129) 249 = 401,5 pagina's inleiding plus klankleer hebben opgeleverd. Dat is veel meer dan de inleidende bladzijden en de klankleer van zijn drie voorgangers en zelfs duidelijk meer dan de totale omvang van hun werken, zoals blijkt uit de volgende kleine tabel.⁽⁷⁾

	<i>Colinet</i>	<i>Goemans</i>	<i>Grootaers</i>	<i>Dupont</i>
Inleidende tekst, klankleer	80	97	161	*401,5
Vormleer, dialecttekst, aanhangsels, woordenlijst, errata en addenda	174	168	185	
Totaal	254	265	346	

Afsluitend nog een paar kanttekeningen bij de toestand waarin de bewerking van de oorspronkelijke studie is blijven steken en bij de manier van bewerking.

De paragrafen 4-26 bieden een behandeling van de afzonderlijke hoofdtonige klinkers en tweeklanken, een voorloper van een beschrijving van de foneeminventaris van het vocalisme. Het grootste deel daarvan is met de druk van paragraaf 16 afge-

⁽⁷⁾ Hierin zijn enkele lege bladzijden van die werken niet afgetrokken.

werkt. Wat daarna met de paragrafen 17-23 niet meer in druk is verschenen, is de behandeling van de diftongen. Daartoe rekende Dupont in de paragrafen 19 en 23 ook de gesloten *i* (uit *î, iu en û*) en *u* (uit *û*), die in het dialect van Bree een diftongeringsaanzet vertonen. In de Nederlandse dialectgeografie wordt Bree tot het oostelijke gebied gerekend waar *î, û, û* niet gediftongeed zijn. De paragrafen 24-26 zijn uiterst summiere behandelingen van diftongen en triftongen met naslag, die aan het foneembestand niets toevoegen. We moeten vooral betreuren dat Dupont niet meer aan een afsluitende bewerking van de paragrafen 17-23 is toegekomen.

Van de manier waarop Dupont zijn oorspronkelijke tekst voor de druk heeft bewerkt, geef ik nu een voorbeeld: het eerste stuk van paragraaf 16, waarvan de drukversie op p. 194-195 (= LB 14:154-155) te vinden is. De tekst 16:1 van het tweede manuscript is hiermee identiek. Wel is de voetnoot op p. 195 van de druk in het manuscript niet te vinden. Is die nog op de drukproef toegevoegd of is die doordat ze op een apart blad stond verloren gegaan?

In het eerste manuscript is de tekst op p. 126-127 aanzienlijk korter. Hij omvat (inclusief 6 elementen van een voetnoot) 156 elementen (woorden, afkortingen, cijfers, letters) die zich door spaties tegen andere elementen afzetten. In de gedrukte tekst (de voetnoot niet meegeteld) zijn er dat 363. Dat is dus meer dan een verdubbeling van de omvang.⁽⁸⁾ De twee versies zijn ook verschillend opgebouwd. De eerste bestaat uit een korte basistekst, waarin de aan Dupont bekende vertegenwoordigers van sleeptonige centraliserende diftongen met een *oe* als eerste lid uit *wgerm. â* opgesomd worden en een langere Aanm(ering) waarin getoond wordt dat deze diftong *oeë* bij de werkwoorden *gaan, staan, slaan, blazen* en *braden* morfologisch alterneert met een stoottonige open lange *o* (*òò*).⁽⁹⁾

⁽⁸⁾ Deze tellingen zijn niet helemaal exact, omdat men in een aantal gevallen aan de element-status van een stukje van de tekst kan twijfelen.

⁽⁹⁾ De voorbeelden zijn om technische redenen in een vernederlandste vorm gespeld.

In de tweede versie is de behandeling van deze alternantie in de doorlopende tekst verwerkt. Het aantal voorbeelden is uitgebreid. De volgende 24 woorden, woordvormen en uitdrukkingen staan niet in de eerste, maar wel in de tweede versie: *gij staat, te staan, te zien, te doen* (beide in een sleeptonige en een stoottonige realisatie), *braai* 'spekbraad', *blaas, blaar* met hun meervouden *braaien, blazen, blaren; zaten, doe zaags* 'je zag', *gij zaagt* 'jullie zagen', *daar, ja* sleep- en stoottonig met nog vier verdere variante vormen, *jouwen, jimmig (gods)* (uitroep), *hij komt ja niet, janee, hij is ja al daar geweest*. Omgekeerd staan de volgende zes werkwoordsvormen uit de eerste versie niet in de tweede: *ik sta, ik sla, ik blaas, gij blaast, ik braad, gij braadt*, maar die vormen een concretere formulering van wat in de tweede versie beknopt "1 sg. *ik ga*, 2 pl. *gij staat* enz." luidt. Ten slotte is *slaans geraken* 'aan het vechten geraken' van de eerste versie vervangen door *slaansgereed* 'bereid te slaan' in de tweede.

De tweede versie bevat ook historisch-grammatische en etymologische uitleg, die in de eerste ontbreekt. Een beetje pijnlijk is voor mij de constatering dat een verschijnsel waarvan ik in 1964 geloofde dat ik het had ontdekt, namelijk dat de sleeptonige infinitieven van de werkwoorden *zien* en *doen* stoottonige gerundiumvormen naast zich hebben, al door Dupont herkend en (in minder expliciete vorm) geformuleerd was. In Genk hebben deze infinitieven een lange sleeptonige en de gerundia een korte stoottonige *ie* en *oe*, terwijl in Bree de infinitieven een lange sleeptonige gesloten *ee* en *oo* en de gerundia een lange stoottonige open *èè* en *òò* hebben. Typerend voor de etymologische beschouwingen van Dupont is zijn uitweiding over het woordje *ja* en zijn varianten, die de helft van de tekst in beslag neemt en in speculatie dreigt te ontaarden. Hier berijdt hij zijn stokpaardje.

Literatuur

Buiten de manuscripten van Dupont en de zes in het begin van dit artikel genoemde dialectmonografieën is gebruik gemaakt van:

- J. GOOSSENS, Een tweede Limburgs gerundium. In: *Taal & Tongval* 16 (1964), p. 103-106.
- J. MÜLLER, Untersuchungen zur Lautlehre der Mundart von Aegidienberg. Bonn 1900.
- J.L. PAUWELS, Biografie van Prof. dr. L. Grootaers. In: *Album Grootaers*. Leuven 1950, p. 7-14.
- J.L. PAUWELS, Ludovic Grootaers (1885-1956). In: *Jaarboek van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde* 1958, p. 182-208.
- J.L. PAUWELS, In Memoriam Dr. J. Dupont (1885-1961). In: *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie & Dialectologie* 35 (1961), p. 39-48.

Jan GOOSSENS